

SFÂNTUL ISAAC SIRUL
CUVINTE ASCETICE

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

Cuvintele I - XXX

EDIȚIE BILINGVĂ

TEXT CRITIC GREC STABILIT DE

MARCEL PIRARD

Colaborator științific

Universitatea din Louvain-la-Neuve

INTRODUCERE, TRADUCERE, NOTE ȘI COMENTARII

IEROMONAH AGAPIE CORBU

EDIȚIA A 2-A REVIZUITĂ

SF. NECTARIE

CUPRINS

Prolog la ediția românească (al editorului textului grec) VII

STUDIU INTRODUCATIV

Partea istorică	XIII
1. Biserica Sfântului Isaac: istorie și geografie	XIV
a) O Biserică apostolică	XIV
b) Începuturile creștinismului siriac	XV
c) Schisme și polarizări în lumea bizantină	XVI
d) Schisme și polarizări în lumea siriacă	XVII
e) Expansiune și misiune	XVIII
f) Nestorianismul – un eres fără adepți	XIX
2. Viața Sfântului Isaac	XXI
2.1. Reperele unei formări intelectuale și duhovnicești	XXIV
a) Școlile	XXIV
b) Autorii filocalici sirieni și greci	XXV
2.2. Sfântul Isaac și „secolul de aur“ al literaturii mistice siro-orientale	XXVII
3. Scrierile Sfântului Isaac	XXIX
a) Partea I: <i>Cuvintele ascetice</i>	XXX
b) Partea a II-a	XXX
c) Partea a III-a	XXXI

d) Partea a IV-a	XXXII
e) Partea a V-a	XXXII
3.1. Traducerile Sfântului Isaac	XXXIII
Traducerile vechi	
(până în secolul al XVI-lea) ale Părții I	XXXIII
a) în greacă	XXXIII
b) în arabă	XXXIII
c) în georgiană	XXXIV
d) în slavona bisericească	XXXIV
e) în latină	XXXV
f) în etiopiană	XXXVI
Traduceri moderne	XXXVII
3.2. Istoria versiunii grecești	XXXVIII
a) Traducerea greacă de la Lavra Sfântului Sava:	
trăsăturile și transmiterea ei	XXXIX
b) Ediții ale vechii traduceri grecești	XLI
c) Epopeea ediției critice a textului grecesc	XLII
d) Caracteristicile ediției Pirard	XLIV

Partea teologică: *Terminologia Sfântului Isaac,*

purtătoare a învățaturii sale duhovnicești XLVI

Contemplație	L
Cuget	LV
Cugetare	LXI
Făptuire	LXIII
Înțelesuri	LXV
Înviere / înnoirea viitoare	LXVIII
Limpezime	LXXIII
Meditare / meditație	LXXXI
Minte	LXXXIV
Minunare – uimire	LXXXVI
Mișcări / imbolduri	XC
Osteneală	XCV
Partea înțelegătoare	XCVIII
Reflecție	C
Simț – simțire	CII
Viețuire	CVI

Bibliografie	CXIII
1. Sigle și abrevieri	CXIII
2. Izvoare	CXVI
3. Literatură secundară	CXXXIX
4. Gramatici, dicționare și resurse electronice	CXXXIX
Principiile prezentei ediții	CXLI
Siglele aparatului critic	CXLVII

SFÂNTUL ISAAC SIRUL, *Cuvinte Ascetice*

ΑΒΒΑ ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ, *Λόγοι Ασκητικοί*

Cuvintele I - XXX

Λόγος Α'	Cuvântul 1	3
Λόγος Β'	Cuvântul 2	21
Λόγος Γ'	Cuvântul 3	39
Λόγος Δ'	Cuvântul 4	75
Λόγος Ε'	Cuvântul 5	107
Λόγος Ϛ'	Cuvântul 6	143
Λόγος Ζ'	Cuvântul 7	173
Λόγος Η'	Cuvântul 8	183
Λόγος Θ'	Cuvântul 9	193
Λόγος Ι'	Cuvântul 10	201
Λόγος ΙΑ'	Cuvântul 11	205
Λόγος ΙΒ'	Cuvântul 12	209
Λόγος ΙΓ'	Cuvântul 13	215
Λόγος ΙΔ'	Cuvântul 14	221
Λόγος ΙΕ'	Cuvântul 15	231
Λόγος ΙϚ'	Cuvântul 16	237
Λόγος Ιϛ'	Cuvântul 17	243
Λόγος ΙΗ'	Cuvântul 18	253
Λόγος ΙΘ'	Cuvântul 19	277
Λόγος Κ'	Cuvântul 20	297
Λόγος ΚΑ'	Cuvântul 21	311
Λόγος ΚΒ'	Cuvântul 22	321

Λόγος ΚΓ' Cuvântul 23	333
Λόγος ΚΔ' Cuvântul 24	339
Λόγος ΚΕ' Cuvântul 25	343
Λόγος ΚϚ' Cuvântul 26	347
Λόγος ΚΖ' Cuvântul 27	353
Λόγος ΚΗ' Cuvântul 28	415
Λόγος ΚΘ' Cuvântul 29	437
Λόγος Λ' Cuvântul 30	455

NOTE ȘI COMENTARIU

Note la Cuvântul 1	467
Note la Cuvântul 2	482
Note la Cuvântul 3	496
Note la Cuvântul 4	513
Note la Cuvântul 5	527
Note la Cuvântul 6	533
Note la Cuvântul 7	548
Note la Cuvântul 8	550
Note la Cuvântul 9	553
Note la Cuvântul 10	554
Note la Cuvântul 11	555
Note la Cuvântul 12	556
Note la Cuvântul 13	558
Note la Cuvântul 14	561
Note la Cuvântul 15	562
Note la Cuvântul 16	564
Note la Cuvântul 17	565
Note la Cuvântul 18	567
Note la Cuvântul 19	570
Note la Cuvântul 20	582
Note la Cuvântul 21	586
Note la Cuvântul 22	591
Note la Cuvântul 23	599

Note la <i>Cuvântul</i> 24	601
Note la <i>Cuvântul</i> 25	602
Note la <i>Cuvântul</i> 26	604
Note la <i>Cuvântul</i> 27	607
Note la <i>Cuvântul</i> 28	616
Note la <i>Cuvântul</i> 29	618
Note la <i>Cuvântul</i> 30	621

PARTEA ISTORICĂ

În 1389 era copiată în Marea Lavră a Sfântului Atanasie din Muntele Athos o mai veche traducere slavonă a *Cuvintelor ascetice* ale Sfântului Isaac, realizată în Sfântul Munte și legată acum într-un codex care, pe a doua sa pagină, cuprindea o miniatură cu dimensiunile de 16,5 x 9 cm a Sfântului Isaac, fiind prima sa icoană cunoscută până în prezent¹. Miniatura s-a bucurat de apreciere și atenție, așa că a devenit repede un izvod iconografic pentru numeroase alte reprezentări ale Sfântului în spațiul slavo-bizantin.

Dincolo de importanța acestei vechi traduceri provenite din mediul athonit, un interes deosebit prezintă tocmai pictarea și promovarea icoanei Sfântului Isaac, prin care era marcată într-un mod neinstituțional, dar cu o autoritate identică, încheierea unui lung proces de receptare, asimilare și valorificare a scrierilor lui Isaac în spațiul Bisericii bizantine și totodată de recunoaștere a sa ca sfânt al Bisericii.

Traducerea în greacă veche a *Părții I* a scrierilor Sfântului Isaac a fost evenimentul care a stat la baza acestui proces care a durat câteva secole, rolul hotărâtor revenindu-le marilor autori duhovnicești bizantini, sinaiți, constantinopolitani și aghiorți, la loc de frunte aflându-se scriitorii isihaști ai secolelor XIII-XIV, care l-au citit, asimilat și folosit pe Isaac, neprecupețind nicio laudă la adresa lui. Astfel, includerea în rândul sfinților a lui Isaac, episcop și pustnic al îndepărtatei Biserici Siro-Orientale, se

¹ Cf. POPOVA, *The Image*, pp. 223-225.

datorează celei mai exigente tașme a Bisericii Ortodoxe: monahii, mai cu seamă cei din Athon. Sensibilitatea lor dogmatică, simțul sfințeniei și identitatea experienței mistice i-au făcut să recunoască în Isaac „tăl-măcitorul credincios și sigur“ al vieții duhovnicești² și un dascăl „dumnezeiesc“ al liniștirii³, autorii filocalici greci citându-l de zeci și zeci de ori, simpla invocare a numelui său conferind autoritate unei afirmații sau învățături.

Dar, pentru a înțelegem mai bine parcursul pe care l-a urmat această canonizare inedită, invităm cititorul să facă mai întâi cunoștință cu:

1. BISERICA SFÂNTULUI ISAAC: ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

a) O Biserică apostolică

Biserica în care Sfântul Isaac s-a născut, a fost botezat și educat, în care s-a călugărit și s-a format duhovnicește, pe care a slujit-o o vreme ca episcop, al cărei pustnic și dascăl duhovnicesc faimos a devenit și în care a adormit în Domnul este de origine apostolică, străbătând o istorie furtunoasă până astăzi, când poartă denumirea oficială de „Biserica Asiriană Apostolică a Răsăritului“. De-a lungul timpului, ea a mai primit și alte denumiri, precum „Biserica Răsăritului“, „Biserica Asiriană a Răsăritului“, „Biserica Persană“, cea mai nepotrivită denumire fiind, cum vom vedea îndată, „Biserica Nestoriană“. În cursul studiului introductiv și al notelor vom folosi denumirea încetățenită astăzi în studiile de siriastică: „Biserica Siro-Orientală“. Ea este puțin cunoscută în afara cercurilor de specialiști atât din cauza dimensiunii sale reduse, cuprinzând aproximativ 400 000 de credincioși răspândiți în comunități din întreaga lume, cât și a precarității unei viziuni vetuste asupra istoriei bisericesti, care, așa cum e predată în școli, este centrată aproape exclusiv

---

² GRIGORIE PALAMA, *Despre sfânta lumină* 15.

³ CALIST ȘI IGNATIE, *Metoda* 47.

pe spațiul mediteraneeano-european, generând și întreținând o imagine distorsionată asupra trecutului.

b) Începuturile creștinismului siriac

Această Biserică s-a aflat, geografic vorbind, pe teritoriul ocupat succesiv de mai multe imperii păgâne: part (247 î. Hr.–224 d. Hr.), sasanid (224-637), arab (637-1258), mongol (sec. XIII-XIV), otoman (sec. XV-XIX). Apariția comunităților creștine din Mesopotamia secolului I s-a datorat, potrivit tradiției, lucrării de evanghelizare desfășurate de apostolii Toma, Addai, Aggai și Mari, Eusebiu de Cezareea identificându-l pe Addai cu Tadeu. Există o serie de istorisiri legate de venirea apostolului Toma în India și de trimiterea lui Addai și Mari la Edessa, unde Addai l-a vindecat și l-a convertit pe regele Abgar al V-lea. Pentru istorici, toate aceste informații au însă nevoie de o confirmare documentară certă, începuturile creștinismului în Imperiul Part rămânând încă învăluite în lumina dulce, dar neclară a povestirilor evlavioase consemnate în documente relativ târzii, cel mai vechi fiind textul apocrif *Doctrina lui Addai* (420).

Biserica Siro-Orientală și-a afirmat sinodal independența în anul 424, când s-a decis ca Mitropolitul de Seleucia-Ctesifon să fie primatul ei. Această hotărâre confirmă decizii sinodale anterioare, cum e cea din anul 280, când mitropolitul Bar Aggai a fost hirotonit Episcop de Seleucia-Ctesifon, unde urma să reprezinte și interesele creștinilor înaintea autorităților imperiale parte, precum și hotărârea unui sinod din anul 315, care a recunoscut întâietatea episcopului din capitală. Tronul patriarhal va rămâne aici până când catolicosul Henanișo al II-lea (773-780) îl mută în Bagdad, noua capitală a imperiului arab. Prin urmare, anul 424 marchează doar ruperea legăturilor de dependență față de orice instanță bisericească din Imperiul Bizantin, hotărârea trebuind situată în contextul încercării generale a creștinilor din Persia de a-și exprima fidelitatea față de Imperiul Sasanid, a cărui conducere îi suspecta mereu de trădare în favoarea creștinilor din Apus. Această autocefalie nu a fost considerată de celelalte Biserici din Apus drept o schismă și, cu atât mai puțin, o cădere în erezie.

Secolul al V-lea a adus, în lumea romano-bizantină, cunoscutele frământări hristologice care au condus la Sinoadele III, IV și V Ecumenice. La aceste sinoade Biserica Siro-Orientală nu a putut fi prezentă, fiind închisă între granițele Imperiului Sasanid și aflându-se sub prigoana declanșată de Bahram al V-lea (420-438) și devenită continuă sub Yazdegerd al II-lea (438-457), durând apoi, cu mici întreruperi, până în 490. Reluarea ostilităților cu bizantinii în timpul lui Chosroes I (531-579) a dus la reizbucnirea prigoanei anticreștine.

Prigoana politică și bisericească la care au fost supuși monofiziții în Imperiul Bizantin a provocat un val de emigrare a acestora în Mesopotamia sasanidă, generând o situație de conflict, mai întâi teologic, apoi și social, cu Biserica Siro-Orientală, considerată de monofiziți drept „nestoriană”, adică la polul hristologic opus monofizismului. Sinodul de la Calcedon, prin tomosul său, redactat la Roma, din care fuseseră eliminate elementele care i-ar fi deranjat pe legații romani, dar care ar fi satisfăcut exigențele răsăritenilor, a sfârșit prin a fi respins în bloc de către monofiziți⁴. În timpul lui Iustinian, hotărârea Sinodului constantinopolitan din 536, în care s-a încercat o împăcare cu monofiziții, nu numai că a confirmat definitiv Calcedonul, dar a și blocat orice perspectivă de aplanare a schismei monofizite, pe care sângeroasele prigoane ale lui Iustinian au tratat-o ca pe o erezie, determinând-o astfel să se organizeze independent de Bizanț, într-o structură ecleziastică formată în secret de Iacob Baradeul începând cu anul 542. Ultima încercare a lui Iustinian de împăcare cu monofiziții, adepții fanatici ai lui Chiril, s-a consumat în anul 553 cu

---

⁴ Manuscrisele *Vidobonensis historicus gr 27* (sec. XII, păstrat la Viena) și *Vaticanus gr 831* (sec. XV), copiat după un manuscris de la Mănăstirea Studion, conțin, în definiția de la Calcedon, expresia *ἐκ δύο φύσεων* alături de formula *ἐν δύο φύσεσιν*. Inițial, Sinodul a acceptat ambele formule în definiția sa, dar apoi a eliminat-o pe prima, la presiunile legaților papali, Bizanțul având o nevoie acută de alianța sa cu Roma. Interesul politic de moment, insuficienta stăpânire a limbii grecești, simpatiile și antipatiile personale au cenzurat definiția de la Calcedon, făcând-o inacceptabilă pentru chirilieni. Încercând să îndrepte lucrurile, teologii bizantini ulterioari au recunoscut validitatea ambelor expresii concurente, dacă sunt interpretate corect (cf. *Anatematismele 7 și 8 de la Sinodul V Ecumenic*; cf. TULLER, *Définition de Calcédoine*, pp. 309-324).

fast, dar fără efectele pozitive urmărite, la Sinodul al V-lea Ecumenic. Din acest moment separația era definitivată, „teologia Constantinopolului fiind de acum exclusiv bizantină și produsul gândirii neocalcedoniene din prima jumătate a secolului al VI-lea, care se opunea atât diofizitismului din Apus, cât și monofiziților severieni”⁵. Compromisul pe care Iustinian îl făcuse pentru recăștigarea monofiziților și unitatea religioasă a imperiului s-a soldat cu două efecte ale căror urmări dezastruoase se resimt până astăzi: crearea Bisericilor neocalcedoniene și inutilele „anateme aruncate asupra întregii tradiții antiohiene”, care împovărează până astăzi orice dialog⁶ și impun o grilă de prejudecăți deformante receptării teologiei din cele două spații extrabizantine.

d) Schisme și polarizări în lumea siriacă

În ceea ce-i privește pe siro-orientali, aceștia aderă definitiv la doctrina antiohiană în anul 486, într-un sinod ținut la Seleucia-Ctesifon sub catolicosul Acachie, sinod care a recunoscut hotărârile canonice de la Calcedon, nu și pe cele dogmatice, întrucât traducerea termenilor din greacă în siriacă ridică probleme insolubile. Din cauza prigoanelor crunte pe care împăratul Iustinian le-a stârnit împotriva monofiziților, mulți dintre ei s-au refugiat în Persia, stricând echilibrul religios, și așa precar, dintre creștini și conducătorii păgâni ai Imperiului Sasanid. De acum înainte, pentru monofiziți, siro-orientalii vor fi niște „nestorienii”, fiecare din cele două comunități ecleziastice adoptând o vestimentație și o tonsură a clericilor proprie, pentru a se deosebi între ele. În acest mediu tensionat s-a născut Sfântul Isaac și acestor atitudini de „apărare” violentă și zelotistă a adevărului a trebuit să le dea un răspuns duhovnicesc⁷.

Iacob Baradeul, episcop monofizit hirotonit sub protecția împărăteșei Teodora în palatul imperial de la Bizanț, a organizat o Biserică siriană monofizită independentă de Patriarhia Antiohiei, denumită în continuare „Siro-Occidentală”, având o ierarhie proprie, mănăstiri, școli și

⁵ FRENK, *Monophysite Movement*, p. 282.

⁶ *Ibidem*, p. 277.

⁷ Omul „zelotist” are „inima spartă, simțurile tulburate și pornirea de a se sfădi pentru a avea dreptate. Cine a gustat adevărul nu se sfădește pentru el” (KG 4, 77).

parohii. Tot el a organizat și Biserica Coptă din Egipt, motiv pentru care acestea sunt cunoscute drept Biserici „iacobite“. De acum înainte, fiecare din cele două Biserici, Siro-Orientală și Siro-Occidentală, va căuta să-l convingă pe Marele Rege că ea reprezintă învățătura creștină autentică și va lupta să câștige pentru sine favoruri sociale. Ca urmare, creștinătatea de limbă siriacă va rămâne dezbinată până în zilele noastre, adăugându-se mai apoi și fărâmițările produse de acțiunile misionarilor catolici, al căror prozelitism a dus, începând cu secolul al XVI-lea, la apariția a nu mai puțin de încă șase Biserici de limbă siriacă⁸: Siro-Catolică, Siro-Malabareză, Caldeeană, Siro-Malankareză, Maronită și Melchito-Catolică, ultimele două recunoscând Calcedonul, spre deosebire de celelalte, care sunt necalcedoniene⁹.

e) Expansiune și misiune

În secolul al VII-lea, arabii musulmani cuceresc Seleucia-Ctesifon, ultimul sasanid, Yazdegerd al III-lea, fiind ucis în 651 la Merv, unde se refugiase. Acum începe dominația arabă, sub care Biserica Siro-Orientală își va atinge, în mod paradoxal, apogeul dezvoltării datorită misiunilor de încreștinare desfășurate în secolele VII-VIII de trimișii acestei Biserici, care a ajuns să aibă credincioși, o ierarhie bisericească și chiar mănăstiri până și în China. Astfel, aria geografică acoperită de Biserica Siro-Orientală este situată în afara Imperiului Bizantin, acoperind Peninsula Arabică,

---

⁸ De exemplu, în Malabar, misionarismul iezuiților catolici s-a soldat nu numai cu schisme, ci și cu dispariția unor biblioteci întregi conținând texte mistice siro-orientale, cărorora exersații călugări ignațieni le dădeau foc în mod programatic, având ca bază canonică hotărârea Conciliului de la Diamper din iunie 1599. În a treia sesiune a acestui conciliu s-a constatat că dioceza e plină de „cărți siriace conținând numeroase erezii, hule și falsă doctrină eretică nestoriană [...] poruncind în numele sfintei ascultări și sub pedeapsa excomunicării ca nimeni să nu dețină, să nu copieze, să nu citească și să nu asculte citirea cărților următoare...“. Urma o lungă listă de cărți duhovnicești, printre care scrierile lui Isaac Sirul, Dadișo Qatraya, Iosif Hazzaya, vieți de sfinți și multe altele, a căror principală „erezie“ era, de fapt, vederea lui Dumnezeu (CHABOT, *Autodafé*, pp. 615-621; PERCZEL, *Flames of Diamper*, pp. 87-104).

⁹ BRIQUEL-CHATONNET – DEBIÉ, *Le monde syriaque*, pp. 204-216.

Cuvântul 1*

1 Frica de Dumnezeu este început al virtuții, însă se zice că
este odraslă a credinței¹. În inimă [frica] se seamănă când *cu-*
6 *getul* se retrage din împrăștierea stărnită de lume, pentru a-și
aduna *mișcările* sale cele cutreierătoare printr-o meditare² la
înnoirea viitoare [a lumii]³.

cf. Mt. 19, 28
EA. 3, 2.

6 Pentru a pune temelie virtuții, nimic nu este mai bun decât
ca cineva să aibă putere peste sine însuși prin îndepărtarea de lu-
crrurile vieții și să petreacă statornic în cuvântul luminos al căilor
drepte și sfinte, pe care Psalmistul, în Duhul, l-a numit „semn”⁴.

cf. Ps. 118, 105

10 Abia de se mai găsește vreun om care să poată purta lauda⁵;
ba mai degrabă nu se găsește deloc – iar aceasta din pricina
grabnicei primiri a schimbării, cum ar zice cineva –, nici dacă
ar deveni cineva egal cu îngerii prin viețuire.

14 Începutul căii vieții este ca *mintea* să se îndeletnicească cu
cuvintele lui Dumnezeu⁶ și să petreacă în răbdare și înfrânare.
Pentru că faptul de a se adăpa de acolo conlucrează la desăvârșire
acestora. Adică adăparea din meditarea cuvintelor lui Dum-
nezeu te ajută la împlinirea răbdării și înfrânării. Iar împlinirea

cf. Ps. 15, 11

8 τοῦ φωτός] *intell.* τῷ φωτεινῷ 9 ὧν] *intell.* (... τῷ λόγῳ...), ὅν | ἐσήμανε καὶ] *Syr*
habet ܩܘܪܕܢܐ (BD 2, 3) = σήμα/ἐνδειξίν 15 πτωχείᾳ] *cum Syroc* ܩܘܪܕܢܐ (P 378,
61' V 124, 2'), *Syror autem habet* ܩܘܪܕܢܐ (BD 2, 7) = ὑπομονή/ἐγκρατεία 18
πτωχείας] cf. Isaac I, 1, 15

In Apam,
Trakt, 6

τοῦ κατορθῶσαι τὴν μελέτην τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ· ἡ γὰρ βοήθεια τῶν δύο τούτων συντόμως ἀναφέρει εἰς τὴν ἀνάβασιν πάσης οἰκοδομῆς τῶν ἀρετῶν.

20

Evagrie, Pr 52;
Avvz Isaia, CA 26;
Vasilc, Catre
Grigorie 2

Οὐδεὶς δύναται πλησιάσαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀποστῶν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου· ἀπόστασιν δὲ λέγω, οὐ τὴν *ἐκδημίαν* τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων.

Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ· ἵνα τις ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ σχολάσῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται ἡ καρδία γαληνιάσαι καὶ ἀφάνταστος εἶναι, ὅσον αἱ αἰσθήσεις ἐνεργοῦσι τινά· οὐδὲ τὰ πάθη τὰ σωματικά καταργοῦνται, οὐδὲ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουσιν ἄνευ τῆς ἐρήμου.

25

In Apam,
Trakt, 4
cf. Evagrie,
KG I, 25

Ἔως ἂν κτήσῃται ἡ ψυχὴ μέθην ἐν τῇ πίστει τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὑποδοχῇ τῆς αἰσθήσεως τῆς δυνάμεως αὐτῆς, οὐδὲ τὴν ἀσθένειαν τῶν αἰσθήσεων θεραπεύει, οὐδὲ δυνάμει δύναται πατήσαι τὴν ὕλην τὴν ὄρατὴν, ἣτις ἐστὶ φραγμαὸς τῶν ἔσω καὶ οὐκ αἰσθάνεται.

30

Τὸ λογικόν, τοῦ αὐτεξουσίου *γέννημα*, καὶ ὁ καρπὸς ἐκατέρων ὁ *ἐκκλινησιμὸς* ἄνευ *τῆς πρώτης*, οὐδὲ ἡ δευτέρα, ὅπου δὲ ἡ δευτέρα ὑστερεῖ, ἐκεῖ ἡ τρίτη* ὡς ἐν χαλινῷ δέδετα.

3

35

Ὅταν ἡ χάρις πληθυνθῇ ἐν ἀνθρώπῳ, τότε ἐν τῷ πόθῳ τῆς δικαιοσύνης ὁ φόβος τοῦ θανάτου εὐκαταφρόνητος αὐτῷ γίνεται, καὶ αἰτίας πολλὰς εὐρίσκει τις ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, ὅτι δεῖ ὑπὲρ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ ὑποφέρειν τὴν θλίψιν. Καὶ ὅσα δοκοῦντα βλάπτειν τὸ σῶμα καὶ αἰφνιδίως ἐπὶ τὴν φύσιν ἐπέρχονται καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ παθεῖν ἐτέθησαν, ὡς οὐδὲν λογιζονται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐν συγχρίσει τῶν ἐλπιζομένων ἀπὸ τοῦ νῦν.

40

23 p. ἐκδημίαν] *subintell.* ἐκ *sive* ἀπὸ 34 γέννημα] *cum Syroc* 𐌸𐌳 (P 378, 61^v V 562, 1^v), *Syror autem habet* 𐌸𐌳𐌰 (BD 3, 1) = αἰτία 35 ἐκκλινησιμὸς] *Syr habet* 𐌸𐌳𐌰𐌸𐌳𐌰 (BD 3, 2) *intell.* διάθεσις πρὸς ἐκκλισιν/ἀποπλάνησιν

neagoniseliî îţi dă răgazul pentru împlinirea îndeletnicirii cu cuvintele lui Dumnezeu, fiindcă ajutorul de la acestea două înalţă grabnic întreaga zidire a virtuţilor.

22 Nimeni nu se poate apropia de Dumnezeu, în afară de cel care s-a despărţit de lume. Iar despărţire nu numesc plecarea din trup, ci dintre lucrurile lumii. *cf. 2 Cor. 5, 8*

25 Virtutea însă aceasta este: ca cineva să fie golit de lume în *cugetul* său⁷. Inima nu poate să se liniştească şi să fie fără năluciri câtă vreme simţurile lucrează ceva, iar fără ajutorul pustiei, nici patimile trupeşti nu se opresc din lucrare, nici gândurile rele nu încetează⁸.

30 Până când sufletul nu va dobândi beţia credinţei în Dumnezeu⁹, odată cu primirea simţirii puterii ei, nici nu-şi tămăduieşte slăbiciunea simţurilor, nici nu poate să calce cu putere peste materia văzută, care este zid despărţitor faţă de cele lăuntrice, pe care [de aceea] nu le simte.

34 Partea raţională a sufletului¹⁰ este pricina libertăţii, iar rodul amândurora este înclinaţia spre abatere de la cale¹¹. Fără prima nu e nici a doua, iar unde lipseşte a doua, acolo cea de-a treia este legată ca şi cu un frâu¹².

36 Când harul se înmulţeşte în om, atunci frica de moarte devine pentru el uşor de dispreţuit din pricina dorului după dreptate şi omul găseşte în sufletul său multe motive că trebuie să rabde necazul pentru frica de Dumnezeu. Atunci toate câte par să vatăme trupul şi vin pe neaşteptate asupra firii lui şi, drept urmare, îl fac să sufere sunt socotite în ochii lui ca nimic în comparaţie cu cele nădăjduite de pe acum. *cf. Rom. 8, 18*

35-36 τῆς... τρίτη] τῆς πρώτης... ἡ δευτέρα... ἡ δευτέρα... ἡ τρίτη] *intell.* τοῦ πρώτου... τὸ δεύτερον... τὸ δεύτερον... ὁ τρίτος

Καὶ οὐ δυνατόν χωρίς παραχωρήσεως τῶν πειρασμῶν γνῶναι ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν· πληροφορίαν δὲ περὶ τούτου, ἐκ τῆς διανοίας ἀκριβῶς εὐρίσκει, καὶ ὅτι πρόνοιαν πολλὴν ἔχει ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος *μὴ ὦν ὑπὸ τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ*. καὶ μάλιστα ἐπὶ τοὺς ἐξεληθόντας ζητῆσαι αὐτὸν καὶ βαστάζοντας τὰ πάθη ὑπὲρ αὐτοῦ, *δακτυλοειδῶς* *θεωρεῖ* λαμπρῶς. 45

Ὅταν δὲ ἡ στέρησις τῆς χάριτος πληθυνθῇ ἐν ἀνθρώπῳ, τότε πάντα τὰ ῥηθέντα ἐναντία εὐρίσκονται πλησίον· καὶ ἡ γνῶσις, μείζων τῆς πίστεως διὰ τὴν ἐξέτασιν, καὶ ἡ *πεποίθησις τοῦ Θεοῦ* οὐκ ἐν παντὶ πράγματι ἐπιτυγχάνει, καὶ οὐδὲ οὕτως ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον νομίζεται, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων, καὶ ἐν σκοτομήνῃ κατατοξεῦσαι τὰ βέλη αὐτῶν εἰωθότων ἐνδελεγῶς, ἐνεδρεύεται ἐν τούτοις ὁ τοιοῦτος. 50 55

Ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ οὗτος, σὺν μετεωρισμῶ τινῶν ἐν τῇ ψυχῇ, διαμείναι οὐ πείθεται· διασκεδάζεται γὰρ ἡ καρδία ἐκ τῆς ἡδονῆς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διακονίᾳ τῶν αἰσθήσεων. 4 60

Δέδενται [γὰρ φησιν] αἱ ἔσω ἔννοιαι ἐν τῇ αἰσθήσει αὐτῶν, ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τοῖς διακονοῦσιν αὐταῖς.

Δισταγμὸς καρδίας ἐπεισάγει τῇ ψυχῇ δειλίαν· ἡ δὲ πίστις καὶ ἐν τῇ ἐκκοπῇ τῶν μελῶν δύναται κρατῦναι τὴν διάνοιαν. Ἐν ὅσῳ ὁ πόθος τῆς σαρκὸς ὑπερισχύει ἐν σοί, εὐθαρσος καὶ ἀπτόητος οὐ δυνήσῃ γενέσθαι ἐκ τῶν πολλῶν ἐναντιωμάτων τῶν διαμενόντων πλησίον τοῦ ποθομένου. 65

Ὁ ἐφιέμενος τῆς τιμῆς, οὐ δυνατόν αὐτὸν στερηθῆναι τῶν αἰτιῶν τῆς λύπης.

47-48 μὴ... αὐτοῦ] Syr habet ~~ܡܢܗ~~ ~~ܡܢܗ~~ ~~ܡܢܗ~~ ~~ܡܢܗ~~ ~~ܡܢܗ~~ ~~ܡܢܗ~~ (BD 3, 13) ad litt. ὦν τῇ τύχῃ/ἀδιαφορία καταλειμμένος 49 δακτυλοειδῶς] intell. τρανῶς | p. θεωρεῖ] subintell. τοῦτο

Nu e cu putință să cunoaștem adevărul fără ispitele din îngăduință¹³. Despre aceasta omul se încredințează în *cugetul* său în mod lămurit, precum și despre faptul că Dumnezeu poartă multă grijă de el și că nimeni nu e lăsat la voia întâmplării. Mai ales pe cei care au ieșit din lume ca să-L caute și care rabdă patimile pentru El, îi privește pătrunzător și luminos.

Dar când lipsa harului se înmulțește în om, atunci sunt aproape toate cele potrivnice celor spuse. Iar cunoștința¹⁴ este mai mare decât credința din pricina iscodirii, iar credința sa în Dumnezeu nu se întâlnește în fiecare faptă și, astfel, nu se mai gândește nici la purtarea de grijă pentru om a lui Dumnezeu. Un astfel de om este pândit în aceste fapte de către cei ce obișnuiesc să întindă neîncetat curse „ca să săgeteze în noaptea fără lună“.

Ps. 10, 2

cf. Pilde 1, 7

Începutul adevăratei vieți a omului este frica de Dumnezeu, iar aceasta nu consimte să rămână în suflet împreună cu împrăștierile, pentru că inima, când slujește simțurilor, este abătută de la plăcerea dată de Dumnezeu.

Pentru că, zic unii, *mișcările* dinlăuntru sunt legate, în simțirea lor, de organele de simț care le slujesc¹⁵.

Dezbinarea inimii¹⁶ vără în suflet frica lașă, însă credința poate să stăpânească peste *cugetare* chiar și în vremea tăierii mădularelor. Potrivit cu măsura în care iubirea față de trup are în tine multă putere, nu vei putea să ajungi curajos și neînfricat față de împotrivirile numeroase ale celor care stau neconținut lângă cel iubit¹⁷.

Cel care caută cinstirea nu poate fi lipsit de pricinile întristării.